

CURS ACADÈMIC: 2008-2009

LLICENCIATURA: Comunicació Audiovisual

CURS: 4art

Codi: 20709

Assignatura: Semiòtica de la Comunicació de Masses

Tipus de assignatura Op

Nº de crèdits: 5

Professora: Charo Lacalle

Quadrimestre: 8è

OBJECTIUS DE LA ASSIGNATURA

- Aquest curs té un caràcter teòric i metodològic
- Es dirigeix a facilitar als alumnes la base conceptual i els instruments necessaris per a analitzar els discursos audiovisuals i les estratègies subjacents als processos comunicatius del cinema i de la televisió.
- Els diferents punts del programa s'articulen en torn a algunes de les principals aportacions de la Semiòtica i del Anàlisi del discurs.
- La matèria s'exposarà sempre a partir de nombrosos exemples procedents dels discursos socials més adients a les característiques de la llicenciatura .

TEMARI

1.- FONAMENTS I APLICACIONS DEL ESTRUCTURALISME

- 1.1. Semiologia, Semiòtica, signe, significació i comunicació
- 1.2. Conceptes claus de la semiòtica estructuralista
- 1.3. Interpretació barthesiana de Saussure
- 1.4. Christian Metz i la *Gran Sintagmàtica*
- 1.5. Del signe i el codi al text, la història i el discurs

Pràctica¹:

Opció A: presentació i justificació del projecte de treball de curs

Opció B: comentari del curtmetratge *Robo en el cine Capitol*

Bibliografia:

SAUSSURE, Ferdinand de, *Curs de lingüística general*. Es tracta d'un llibre de consulta, però es recomana la lectura de la introducció crítica de qualsevol edició del mateix.

BARTHES, Roland (1967), "Elementos de semiología", en *La aventura semiótica*, Barcelona, Paidós, 1993. La interpretació barthesiana de Saussure es molt útil com a introducció al estructuralisme.

COURTÈS, Josep (1991), *Análisis semiótico del discurso*, Madrid, Gredos, 1997 (capítulo 1). El primer capítol sintetitza els fonaments de la semiòtica estructuralista.

CHATMAN, Seymour (1978), "Introducción", en *Historia y discurso*, Madrid, Taurus, 1990. Aplicació dels principis estructuralistes al anàlisi del cinema.

METZ, Christian (1963), *Ensayos sobre la significación del cine (1964-1968) I*, Barcelona, Paidós, 2002 (Segona part: "Problemas de semiología del cine"). Estructuralisme i anàlisi del cinema.

STAM, R.-BURGOYNE, R.-FITTERMAN-LEWIS, S. (1992) *Nuevos conceptos de la teoría del cine*, Barcelona, Paidós, 1999 (capítol 2: "La semiología del cine", sobre la proposta d'anàlisi semiològica de Metz).

¹ Els alumnes que optin per l'elaboració d'un treball de curs s'acolliran a l'opció A, mentre que l'opció B es reserva als alumnes que es presentin al examen final.

2.- L'ANÀLISI DEL RELAT

- 2.1. El formalisme rus i l'estudi científic dels relats
- 2.2. Vladimir Propp: la *Morfologia del conte*
- 2.3. Boris Tomasevskij: els elements constitutius del relat
- 2.4. La síntesi formalista en la proposta d'anàlisi estructural del relat de Roland Barthes
- 2.5. Gerard Genette: narratologia i anàlisi del relat cinematogràfic

Pràctica:

Opció A: presentació i justificació de la bibliografia i la documentació del treball de curs

Opció B: anàlisi formalista d'un film

Bibliografia

BARTHES, Roland, "Introducción al análisis estructural del relato" (1966), en *La aventura semiótica*, Barcelona, Paidós, 1993 (proposta d'anàlisi estructuralista de Barthes).

Mitologías, Madrid, Siglo XXI, 1988 (el capítol titulat "El mito hoy"). Anàlisi barthesiana de la publicitat.

GENETTE, Gerard (1972), *Figuras III*, Barcelona, Lumen, 1989 (elements essencials del anàlisi narratològic).

PROPP, Vladimir, *La morfología del cuento*, Madrid, Fundamentos, 1985 (llibre de consulta; una de les obres

que més han influenciat la semiòtica estructuralista).

STAM, R.-BURGOYNE, R.-FITTERMAN-LEWIS, S. (1992) *Nuevos conceptos de la teoría del cine*, Barcelona, Paidós, 1999 (capítol 3: "La narratología fílmica").

TOMASEVSKIJ, Boris, "La construcción de la trama" (1927), en Tzvetan Todorov, *Teoría de la literatura*, Buenos Aires, Signos, 1970 (conceptes claus d'anàlisi textual).

WOLLEN, Peter, "North By Northwest: A Morphological Analysis", en *Readings and Writings. Semiotic Counter-Strategies*, Londres, Verso Editions, 1982, págs. 18-33 (anàlisi pròpia de la pel·lícula de Hitchcock

Con la muerte en los talones).

3.- L'ANÀLISI DEL DISCURS

- 3.1. La estructura de la enunciació
- 3.2. El recorregut generatiu del sentit i la teoria de la narrativitat de A. J. Greimas
- 3.3. Exemples de semiòtica aplicada
- 3.4. *Realisme / realitat, verosimilitut / veritat, objectivització / subjectivització* de la representació audiovisual
- 3.5. El *giro semiòtico*: narrativitat i semiòtica de les passions

Pràctica:

Opció A: presentació i discussió del esquema d'anàlisi

Opció B: anàlisi estructuralista d'un film

Bibliografia

CALABRESE, O. "La información y el espectador", en O. Calabrese, A. Silva y U. Volli, *Los juegos de la imagen*, Bogotá, Instituto Italiano di Cultura, 1995, págs. 129-143. Estructura de l'enunciació en el text informatiu des de la Semiòtica de Greimas.

COURTÈS, Josep, *Análisis semiótico del discurso*, Madrid, Gredos, 1997 (capítols 2, 3 y 4 dedicats a la semiòtica greimasiana).

GREIMAS, A.J.-COURTES, J. *Semiótica. Diccionario razonado sobre la teoría del lenguaje*, Madrid, Gredos, 1983 (vol. I) y 1987 (vol. II). Consulta y repàs de les diferents veus d'aquest diccionari explicades a classe.

LACALLE, Charo, *Terciopelo azul*, Barcelona, Paidós, 1998 (en el capítol "Estudio crítico" s'analitza aquesta pel·lícula de Lynch utilitzant principalment metodologia estructuralista).

El espectador televisivo, Barcelona, Gedisa, 2001 (anàlisi de concursos, *talk shows* i *Gran hermano* als capítols 2, 3 i 4 respectivament).

4.- EL PROCÈS DE INTERPRETACIÓ

- 4.1. Els fonaments de la semiòtica interpretativa: Charles Sanders Peirce

- 4.2. La teoria de la interpretació de Umberto Eco
- 4.4. Els límits de la interpretació: de la *guerrilla semiològica* a la *cooperació textual*
- 4.3. Stuart Hall: descodificació i ideologia
- 4.5. Lectura com a construcció o deconstrucció?

Pràctica:

Opció A: presentació de les conclusions provisionals del treball de curs

Opció B: anàlisi d'un dels següents films de David Lynch: *Terciopelo azul*, *Carretera perdida*, *Mulholland Drive* o *Inland Empire*

Bibliografia

ECO, Umberto, *Tratado de semiótica general*, Barcelona, Lumen, 1979 (0.5.2; 2.1.4; 2.7). Els punts senyalats constitueixen un complement indispensable als apunts sobre Ch. S. Peirce.

Lector in fabula, Barcelona, Lumen, 1987 (2ª ed.) (capítol 2 dedicat al signo de Ch. S. Peirce).

Lector in fabula, Barcelona, Lumen, 1987 (2ª ed.). Capítol 3 dedicat al lector model.

Els límits de la interpretació, Barcelona, Destino, 1991 (1.4; 1.5; 3.1.3; 3.1.4; 3.1.5; 3.5). Principis i exemples de la interpretació textual.

Seis paseos por los bosques narrativos, Barcelona, Lumen, 1996 (Eco resumeix la seva teoria de la interpretació en un curs impartit a la Universitat de Harvard en 1992).

HALL, Stuart, "Encoding/Decoding", en S. Hall - D. Hobson - P. Willis (eds.), *Culture, Media, Language*, Londres, Hutchinson, 1981 (relació entre interpretació i ideologia).

LACALLE, Charo, *El espectador televisivo*, Barcelona, Gedisa, 2001 (primer capítol sobre la relació entre el espectador i la televisió).

METODOLOGIA DOCENT

- Els diferents punts del programa s'explicaran sempre a partir d'exemples paradigmàtics, que serviran als alumnes per afermar els conceptes teòrics assolits.
- Donat el caràcter d'actualitat del corpus de referència (*spots*, textos audiovisuals), es dedicarà una atenció especial a les tendències contemporànies més representatives del panorama audiovisual internacional.
- A la conclusió de cada bloc temàtic es dedicarà una sessió destinada a debatre els diferents punts tractats, a partir sempre de supòsits pràctics. Els diferents grups de treball informaran a la classe dels seus progressos.
- Per tal de motivar la participació aquest debat s'integrarà en l'avaluació continuada de l'assignatura.

SISTEMA D'EVALUACIÓ:

- El caràcter teòric i metodològic de l'assignatura requereix l'elaboració d'un treball destinat a posar en pràctica els continguts assolits al curs.
- El tema s'haurà d'acordar prèviament amb la professora, la qual lliurarà als alumnes el primer dia de classe un full amb la descripció del treball¹.
- Els alumnes que no ho duguin a terme hauran de fer un examen per poder superar el curs.

NECESSITATS DOCENTS

- La articulació audiovisual de l'assignatura exigeix la presentació multimèdia dels diferents punts del programa. Requereix, per tant, l'ús d'ordinador, canó de projecció, DVD multisistema i VHS.
- Es demana preferentment l'aula 120 i secundàriament l'aula 121.

¹ Veure annex "Treball de curs"

TREBALL DE CURS: La representació del *altre* en les narratives audiovisuals

SEMIÒTICA DE LA COMUNICACIÓ DE MASSES

4art curs: Comunicació Audiovisual

CURS 2007/2008

Prof. Charo Lacalle Zalduendo (despatx: 021; tel. 93 581 4472 i mail rosario.lacalle@uab.es)

- Donat el caràcter teòric i metodològic de la disciplina impartida, el treball constitueix una aplicació del diferents temes tractats al llarg del curs.
- Es pot dur a terme individualment o en grups de dos alumnes (es recomana aquesta segona opció).

Camp d'aplicació i prioritats:

- La estructura dels programes televisius d'informació, de ficció i d'entreteniment (*magazines*), la relació d'aquest mitjà amb l'espectador i les noves narratives cinematogràfiques constitueixen les referències principals del curs.
- El programes s'analitzaran a partir de les perspectives teòriques i metodològiques dels autors explicats a classe.
- A nivell temàtic, es dedicarà una atenció especial a les modalitats de construcció d'identitats socials en els formats, gèneres i mitjans de comunicació objecte d'estudi.

Àmbits d'anàlisi:

- *Reality programs*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i narratives de programes com ara *Gran hermano* o formats semblants, a partir dels contextos televisius i socials on es produeixen i es consumeixen.
- *Metatelevisió*: anàlisi de la reflexivitat televisiva al voltant dels *reality programs*.
- *Crònica rosa*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i veridictives dels programes de crònica rosa i/o dels espais dedicats a la crònica rosa en altres gèneres y formats. Crítica a la *trash television* i relació d'aquests programes amb la resta de la graella televisiva i amb el periodisme en general.
- *Interactivitat*: participació dels espectadors a la televisió (SMS, telèfon, Internet, etc.).
- Anàlisi de gèneres i formats de ficció televisiva.
- Altres temàtiques relacionades amb les *noves narratives cinematogràfiques*.

Corpus de anàlisi:

- Es necessari treballar a partir de programes gravats prèviament. Cada grup o alumne acordarà amb la professora l'extensió i les característiques del corpus d'anàlisi.
- Juntament amb el treball imprès, que els alumnes lliuraran a la professora el divendres **8 de juny**, s'adjuntarà una cassette de vídeo, un CD o un DVD amb els moments més significatius del anàlisi.
- Així mateix, els alumnes annexaran qualsevol tipus de documentació que pugui avalar el treball realitzat (dades, entrevistes, consulta de pàgines web, treballs de camp, etc.)

Estructura general de la investigació:

- **Contextualització**: breu història dels programes analitzats, des de la perspectiva del gènere o del format de referència, relació amb l'entorn televisiu, impacte en l'opinió pública, relació amb l'entorn social, audiència, participació del públic, rol de les noves tecnologies, etc.
- **Desenvolupament temàtic**, en el cas dels treballs estructurats al voltant de un tema, com ara els immigrants, la dona, els problemes socials, etc. i .
- **Anàlisi semiòtic**: aplicació dels principis teòrics i metodològics assolits al curs. Anàlisi dels personatges (actors/actants, recorreguts narratius, construcció d'espai i temps, estratègies discursives, estructures comunicatives, construcció de versemblança, etc., o en les propostes cinematogràfiques. **Aquest punt constitueix l'eix central del treball i s'elaborarà a partir dels coneixements assolits durant el curs.**
- **Annexos**:
 - Fitxa tècnica dels programes.
 - Sinopsis dels programes analitzats (i del conjunt d'emissions en el cas dels serials televisius)
 - *Scaletta* de cada programa analitzat.
 - Documentació utilitzada (bibliografia general, articles de premsa, material procedent de entrevistes, Internet, etc.).
 - Corpus d'anàlisi gravat en VHS, CD o DVD e índex del seu contingut.

Fases del treball:

- **7 de març:** data màxima per a formar grups i determinar el tema (per qüestions pedagògiques no s'acceptarà la repetició de temes).
- **18 d'abril:** data màxima per a presentar la documentació del treball.
- **30 d'abril:** data màxima per a presentar la *scaletta* dels programes analitzats o de una part dels mateixos (acordada prèviament amb la professora).
- **7 de maig:** data màxima per a presentar l'esquema del anàlisi semiòtic.
- **6 de juny:** lliurament del treball.